

**Een archeologisch bureau-onderzoek en
inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen op het terrein aan
de Dorpstraat 39 – 41a te Heythuysen,
gemeente Leudal (L)**

W.J.F. Thijs

ARC-Rapporten 2009-80

Geldermalsen
2009
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen op het terrein aan de Dorpstraat 39–41a te Heythuysen, gemeente Leudal (L)

ARC-Rapporten 2009-80
ARC-Projectcode 2009/190

Tekst

W.J.F. Thijs

Afbeeldingen

W.J.F. Thijs

Redactie

N. van Malssen

versie 2.1 (Definitief), 3 juli 2009

Autorisatie — A. Ufkes

Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2009

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

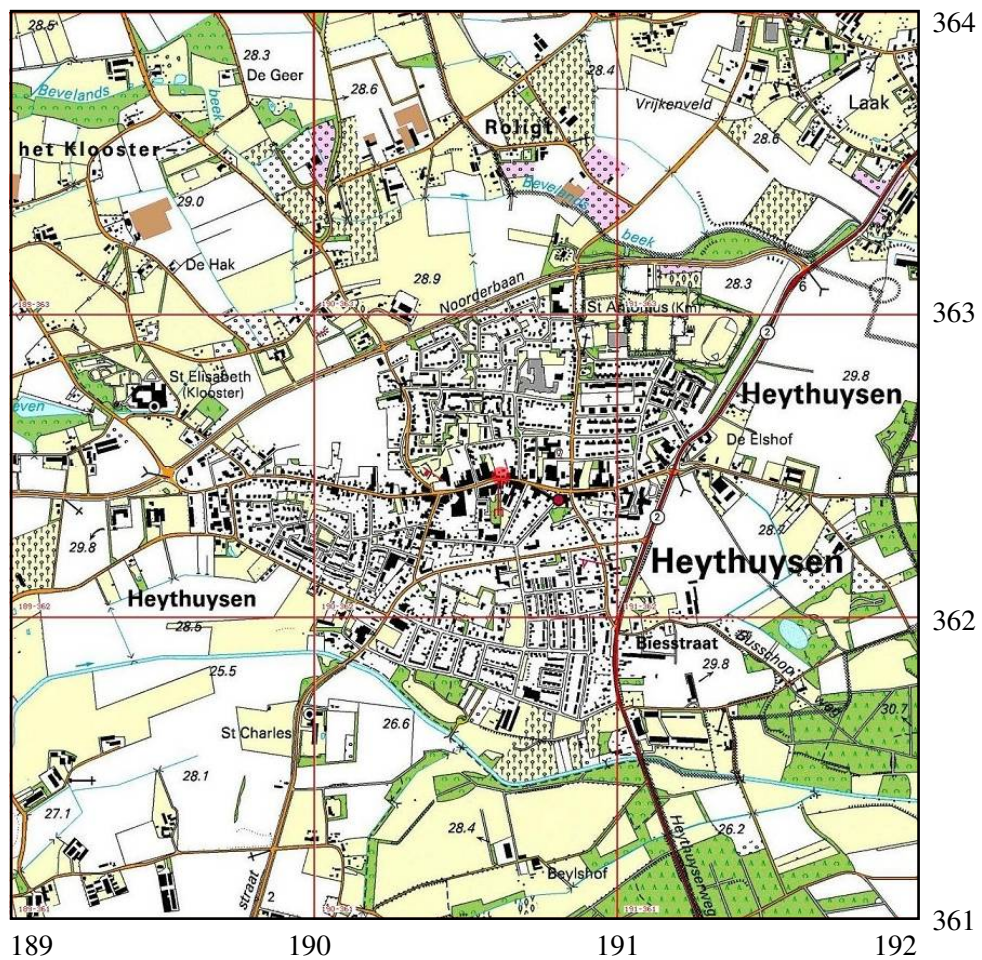
Projectnaam	Heythuysen, Dorpstraat 39-41a
Projectcode	2009/190
Archisnummer	34749
Projectleider	ir. W.J.F. Thijs
Contact	0345-620102, w.thijs@arcbv.nl
Opdrachtgever	BRO Tegelen, dhr. R. Veerhuis
Contact	077-3730601, roxan.veerhuis@bro.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Leudal, dhr. van Doorn
Contact	0475-859752, p.vandoorn@leudal.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Dorpstraat
Plaats	Heythuysen
Gemeente	Leudal
Provincie	Limburg
Kaartblad	58D
RD-coördinaten	NW: 190.615/362.490 NO: 190.634/362.489 ZO: 190.632/362.461 ZW: 190.615/362.461
Oppervlakte	1.350 m ²

Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Boxtel
Geomorfologie	Bebouwing, dalvlakteterras afgedekt met dekzand
Bodem	Bebouwing, hoge zwarte enkeerdgronden
Historische situatie	De onderzoekslocatie behoort tot de historische kern van Heythuysen en is vanaf minimaal het begin van de 19e eeuw (deels) bebouwd geweest.
Archeologische verwachting	Niet gekarteerd, hoge verwachtingswaarde op basis van landschappelijke ligging op intacte archeologische resten en/of sporen uit de periode Paleolithicum – Nieuwe Tijd. De onderzoekslocatie behoort tot een archeologisch monument (monumentnr. 16608), de historische kern van Heythuysen. Binnen het monument bestaat een hoge trefkans op archeologische sporen en/of resten uit de periode Middeleeuwen – Nieuwe Tijd

Afbeelding 1 Topografische kaart van de onderzoekslocatie (rood) en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van BRO Tegelen heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een archeologisch bureau-onderzoek voor, en inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd op de locatie Dorpstraat 39-41a te Heythuysen, gemeente Leudal. Aanleiding tot dit onderzoek vormt de voorgenomen nieuwbouw op de onderzoekslocatie. Door deze werkzaamheden worden mogelijk archeologische resten bedreigd. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg¹ dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden. Het veldwerk is uitgevoerd op 28 april 2009 door ir. W.J.F. Thijs. Voorafgaand hieraan is een bureau-onderzoek uitgevoerd door ir. W.J.F. Thijs. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).²

1.2 Ligging en beschrijving van het onderzoeksgebied

De onderzoekslocatie beslaat twee percelen ten noorden van de Dorpstraat. De ligging hiervan is weergegeven in afbeelding 1. De oppervlakte van de onderzoekslocatie beslaat circa 1.350 m². De maaiveldhoogte van het terrein ligt op circa 28 m +NAP. Op de onderzoekslocatie zijn momenteel twee woonhuizen aanwezig. Van het oostelijke woonhuis is de benedenverdieping in gebruik als winkelpand. De panden staan direct aan de Dorpstraat en hebben geen voortuin. Op het achterterrein zijn direct achter het woonhuis een kleine siertuin en bestrating aanwezig. Op het centrale terreindeel zijn twee bijgebouwen aanwezig. Het achterterrein van het westelijk perceel is in gebruik geweest als kippenren en ligt al enige tijd braak. Momenteel is dit deel van het achterterrein geheel begroeid met brandnetels en zevenblad. Het achterterrein van het oostelijk terreindeel is in gebruik geweest als moestuin en is grotendeels onbegroeid. Op de onderzoekslocatie zijn geen opvallende hoogteverschillen waargenomen.

1.3 Overzicht van de geplande werkzaamheden

De huidige bebouwing op de onderzoekslocatie zal worden gesloopt, waarna een appartementencomplex zal worden gerealiseerd op de onderzoekslocatie. Met het appartementencomplex zal de gehele onderzoekslocatie worden bebouwd. Onder het gehele appartementencomplex wordt een parkeerkelder aangelegd. Voor de parkeerkelder zal tot een diepte van circa 3,5 m –mv worden ontgraven (vloerpeil parkeerkelder = 3 m –mv). Op afbeeldingen 2 en 3 staat een overzicht gegeven van de toekomstige situatie.

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

1.4 Doel van het onderzoek

1.4.1 Bureau-onderzoek

Doel van het bureau-onderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verkregen informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie opgesteld. Hierin wordt beschreven of er archeologische resten aanwezig (kunnen) zijn in het plangebied, wat de potentiële aard en omvang hiervan is en of de voorgenomen werkzaamheden in het plangebied een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Indien dit het geval is, wordt geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervolgtraject van de plannen rekening dient te worden gehouden.

1.4.2 Inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.5 Werkwijze

1.5.1 Bureau-onderzoek

Voor het bureau-onderzoek wordt bronnenmateriaal uit diverse disciplines geraadpleegd en geïntegreerd tot een archeologisch verwachtingsmodel. Op basis van geologische, geomorfologische en bodemkundige informatie wordt een beeld geschetst van de landschappelijke ontwikkeling van de omgeving van de onderzoekslocatie. Deze landschappelijke ontwikkeling geeft inzicht in de potentiële bewoonbaarheid van de locatie. Voor de beschrijving van de archeologische waarden wordt gebruik gemaakt van Archis2, de online archeologische database van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM), de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) en de Archeologische Monumenten Kaart (AMK), en, indien van toepassing, van informatie over eerder gedaan onderzoek en archeologische waarnemingen. Naast deze informatie wordt, als deze voorhanden zijn, ook gebruik gemaakt van provinciale en gemeentelijke beleids- en verwachtingskaarten. Voor onderhavig onderzoek is gebruikt gemaakt van de Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Limburg.³ De historische ontwikkeling wordt beschreven aan de hand historisch-topografisch kaartmateriaal en historische bronnen. Hierbij wordt ook ingegaan op eventuele (sub)recente verstoringen die de archeologische verwachting beïnvloeden. Ook is gebruik gemaakt van de evaluatie van het sinds 1995 in Limburg uitgevoerde archeologische onderzoek (De Groot 2007, Van Hoof 2007, Hoevenberg 2007, Stoepker 2007). Voor

³<http://flexiweb.limburg.nl/chw/>.

het onderzoek is uitgegaan van het selectiedocument Archeologie provincie Limburg (versie 12 december 2007). Ook is contact gezocht met heemkundevereniging Heitze (dhr. A.Gubbels).

1.5.2 Inventariserend veldonderzoek

Het IVO is uitgevoerd als een karterend booronderzoek. Hiertoe zijn op het onderzoeksterrein acht boringen gezet met een edelmanboor met een diameter van 15 cm tot minimaal 120 cm –mv. Bij het zetten van de boringen is rekening gehouden met de aanwezige verhardingen en gebouwen. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Het opgeboorde materiaal is doorzocht op de aanwezigheid van archeologische resten. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaardbeschrijvingsmethode (ASB). Naast het boren is op het onbegroeide achterterrein ter plaatse van de moestuin een oppervlaktekartering uitgevoerd, bestaande uit het aflopen van het terrein.

2 Resultaten bureau-onderzoek

2.1 Bekende aardwetenschappelijke waarden

De onderzoekslocatie ligt in het overgangsgebied tussen het zuidelijk dekzandgebied en het pleistocene Maasdal. De afzettingen van de Maas behoren tot de Formatie van Beegden (De Mulder et al. 2003). Gedurende het Weichselien (de laatste ijstijd, ca. 115.000–10.000 jaar geleden) zijn door de insnijding rivierterrassen gevormd, waardoor de oudere afzettingen hoger liggen dan de jonge. Door herhaalde insnijding zijn verschillende kleine terrasniveaus ontstaan, die gescheiden zijn door steilrandjes. Het dekzandgebied wordt ontwaterd door verschillende beken waaronder de Tungelroyse Beek. Deze beek ontspringt nabij Budel Dorplein. De Tungelroyse Beek volgt ten zuiden van Heythuysen een pleistocene loop van de Maas uit het Pleniglaciaal (Van den Broek & Maarleveld 1963). De Maas had in deze tijd een vlechtend patroon. De beek vloeit samen met onder andere de Heythuyserbeek en de Haelensebeek en mondt via de Neerbeek bij Neer uit in de Maas (STIBOKA 1972). Kenmerkend voor de beken in de omgeving van de onderzoekslocatie is dat de beken in relatief diepe dalen liggen, deels in verlaten lopen van de Maas (afb. 4). Buiten het Maasdal is onder periglaciale omstandigheden in het Pleniglaciaal en het Laat-Glaciaal dekzand afgezet. Door het voorkomen van dekzandruggen en -laagten kent het gebied een sterk microreliëf.

Volgens de geomorfologische kaart (afb. 5) ligt de onderzoekslocatie binnen een dalvlakteterras (6E11). Deze dalvlakte stamt waarschijnlijk uit het Pleniglaciaal. Hierop is dekzand afgezet, waardoor het vlak golvend is. Ten zuiden van Heythuysen ligt het dal van de Tungelroyse Beek (2R15). Ten noorden van dit beekdal komen geulranddekzandruggen (3K17) voor. De dekzandruggen direct langs de beek zijn door hun goede ontwatering van oudsher aantrekkelijk voor akkerbouw.

Dit is één van de belangrijkste redenen waarom in de omgeving van Heythuysen nagenoeg alleen enkeerdgronden voorkomen (afb. 6), en dan voornamelijk hoge zwarte enkeerdgronden (zEZ23). Deze gronden zijn zeer goed ontwaterd en hebben grondwatertrap VII. In het beekdal van de Tungelroyse Beek zijn de gronden minder goed ontwaterd (grondwatertrap III). De gronden in het beekdal worden geclassificeerd als lage enkeerdgronden (EZg23).

2.2 Bekende archeologische waarden

Heythuysen wordt in het Selectiedocument Archeologie provincie Limburg (versie 12 december 2007) gerekend tot het beekdalenlandschap van Midden-Limburg. De oudste aanwijzingen voor menselijke bewoning in deze regio dateren tussen 350.000–250.000 jaar BP.⁴ In het Midden-Paleolithicum werd Limburg niet permanent bewoond. De bewoning in deze tijd werd gekenmerkt door een grote mate van mobiliteit, waarbij gunstige plekken meermalen werden bezocht. De verplaatsingen werden veelal gedreven door klimaatfluctuaties. In het Laat-Paleolithicum (35.000–9.700 jaar BP) verschijnen gestandaardiseerde technologieën voor het vervaardigen van vuurstenen werktuigen. In de omgeving van Heythuysen is een vindplaats uit deze periode bekend. In deze tijd lagen de kampementen vooral op ruggen en terrasranden in de omgeving van open water of afgesneden maasarmen (De Groot 2007).

Ook in het Mesolithicum was het beekdalenlandschap van Midden-Limburg in gebruik bij de mens. Kenmerkend voor vindplaatsen uit deze periode is dat ze vaak meermalen zijn bezocht door jager-verzamelaars. In Haelen is een vroegmesolithische vindplaats bekend. Uit een analyse van vindplaatsen uit deze periode blijkt dat de vindplaatsen zich met name bevinden direct langs de Maas en aan het begin van beekdalen, steeds op de grens tussen twee landschappen: de overgang van riviervlakte naar dekzand en overgang van het natte veengebied van de Peel naar het dekzandgebied (De Groot 2007). In het Neolithicum wordt voor eerst begonnen met landbouw. Doordat men in deze tijd nog nauwelijks beschikking heeft over voldoende mest is met name de natuurlijke vruchtbaarheid van bodems sterk van belang. Ook de ontwateringstoestand heeft een grote invloed op gewassen en is daarom eveneens van belang. In het Neolithicum was het landschap in Limburg grotendeels dicht bebost. In dit bos werden kleine ontginningen gedaan voor nederzettingen en akkers. In deze periode werd aardewerk gebruikt; met name bandkeramiek is een bekende aardewerksoort uit deze periode (De Groot 2007).

Over de Bronstijd is in Limburg vrij weinig bekend, hierdoor kan niet veel gezegd worden over het nederzettingssysteem in deze tijd. Er lijkt in deze periode geen voorkeur te hebben bestaan voor een specifieke, landschapsgerelateerde vestigingslocatie. (Van Hoof 2007). De IJzertijd is in Limburg goed vertegenwoordigd. De meeste vondsten zijn gedaan onder esdekken bij uitbreidingen van de huidige dorpen. Mogelijk zijn op heidevelden ook sporen aanwezig, maar deze worden veelal niet onderzocht omdat hier geen onderzoek plaatsvindt. In het beekdallandschap van Midden-Limburg zijn echter niet heel veel gegevens beschikbaar over nederzettingen, wel zijn productieresten aangetroffen zoals een pottenbak-

⁴BP: before present, jaren voor heden, waarbij 1950 als referentiejaar geldt.

kersoven en resten van ijzerproductie. Ook zijn er enkele grafvelden gevonden (Van Hoof 2007). In de Romeinse Tijd waren er in het heuvelland van Zuid-Limburg enkele villacomplexen aanwezig. Ook liepen er ten minste drie wegen door Limburg. Over de Romeinse Tijd in het beekdalenlandschap wordt door Hoevenberg (2007) weinig vermeld.

De bebouwde kom van Heythuysen (en dus ook de onderzoekslocatie) is op de IKAW (afb. 7) niet gekarteerd. Het gebied rondom Heythuysen heeft een hoge verwachtingswaarde. De zandgronden hebben volgens de IKAW een een lage tot middelhoge trefkans. De enkeerdgronden en hoger gelegen laarpodzolen daarentegen hebben een middelhoge tot hoge archeologische trefkans. Door bemesting met plaggen is vanaf de Late Middeleeuwen een dik esdek ontstaan. Door dit esdek zijn eventueel aanwezige sporen afgedekt en beschermd tegen recente vergravingen. De kans op sporen hangt sterk af van de mate van intactheid van het onder het esdek aanwezige oorspronkelijke bodemprofiel. De intactheid hiervan hangt weer af van de mate van verploeging of vergraving (met de schop) bij aanleg van het esdek. Hoge zwarte enkeerdgronden zijn met name ontstaan vanaf de Late Middeleeuwen nabij boerderijen of nederzettingen. Deze locaties liggen meestal op de hogere droge delen die ook in de Late Middeleeuwen aantrekkelijk waren voor (tijdelijke) bewoning door hun goede ontwatering.

De historische kern van Heythuysen is een archeologische monument (AMK-terrein 16608). Binnen dit monument ligt waarschijnlijk de oorspronkelijke kern van het dorp. Binnen de contouren van het monument kunnen waarschijnlijk resten van vroegmoderne en waarschijnlijk ook van laatmiddeleeuwse bewoning aangetroffen worden. Mogelijk zijn ook sporen van oudere bewoning aanwezig. De begrenzing van het monument is bepaald op basis van kaarten uit de 19e en 20e eeuw. Binnen de dorpskern van Heythuysen zijn geen archeologische waarnemingen bekend. Wel is direct ten westen van de onderzoekslocatie in 2005 een archeologisch karterend booronderzoek uitgevoerd door BAAC. In het onderzoek is een verstoord esdek aangetroffen. Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Daarom is op de onderzoekslocatie geen vervolgonderzoek uitgevoerd. Buiten de dorpskern zijn in de omgeving van de onderzoekslocatie dertien archeologische waarnemingen bekend:

- Circa 770 m ten zuidwesten van de onderzoekslocatie zijn drie waarnemingen bekend (waarnemingsnrs. 3213, 4029 en 31750). Deze waarnemingen betreffen relatief oude waarnemingen, die niet goed zijn gedocumenteerd. Het is dan ook de vraag of alle vondsten daadwerkelijk op hetzelfde terrein zijn gedaan. Waarnemingen 3213 en 4029 bestaan respectievelijk uit een vuurstenen bijl uit het Neolithicum en kwartsieten bijl uit de periode Neolithicum – Bronstijd. Waarneming 31750 bestaat uit meerdere vondsten gedaan door een particulier. De vondsten bestaan uit een bronzen hielbijl uit de Midden- tot Late Bronstijd, een vuurstenen spits en een aantal vuurstenen werktuigen uit de periode Paleolithicum – Mesolithicum.
- Circa 600 m ten westen van de onderzoekslocatie is in 1995 tijdens een veldkartering een aantal aardewerkfragmenten gevonden uit de IJzertijd (waarnemingsnr. 220003).
- Circa 700 m ten noordwesten is in 2000 een grootschalig booronderzoek uitgevoerd door RAAP ter plaatse van het terrein Noorderbaan. In het booron-

derzoek zijn in totaal zes verschillende vindplaatsen aangetroffen. De waarnemingen hebben allemaal betrekking op de periode Neolithicum – IJzertijd. Het betreft de waarnemingsnrs. 131067, 131068, 131069, 131070, 131071, 131072. Ter plaatse van waarneming 131072 is ook middeleeuws aardewerk gevonden. Naast bovenstaande waarnemingen is er in het booronderzoek ook nog een aardewerkfragment uit de Late Middeleeuwen aangetroffen. Het betreft zogenaamde Empterwaar (waarnemingsnr. 131088).

- Circa 1.100 m ten zuidoosten van de onderzoekslocatie is in 1951 door de ROB een archeologische opgraving uitgevoerd. Hierbij is een aantal grafheuvels opgegraven uit de periode Late Bronstijd – Vroege IJzertijd. Het betreft grafheuvels behorend tot de Nederrijnse Grafheuvel-cultuur (waarnemingsnr. 31467). Het terrein is een beschermd archeologische monument van zeer hoge waarde (monumentnr. 601). Het monumentterrein is in 2004 uitgebreid na de ontdekking van nog een aantal grafheuvels (monumentnr. 11138).
- Circa 800 m ten zuidwesten van de onderzoekslocatie is bij graafwerkzaamheden in 2000 in het dal van de Tungelroysebeek een middeleeuws kogelputje uit de 13e eeuw aangetroffen (waarnemingsnr. 131112).

Bij de heemkundevereniging Heitse zijn geen aanvullende waarnemingen bekend in de omgeving van de onderzoekslocatie.⁵

Door de ligging op de overgang van een beekdal naar een hoger gelegen dekzandrug zal de onderzoekslocatie in het Paleolithicum en Mesolithicum een aantrekkelijke vestigingsplaats zijn geweest voor jager/verzamelaars. In deze tijd leefde men voornamelijk van de visvangst, jacht en het verzamelen van planten. In overgangszones van nat naar droog, zoals de flanken van beekdalen, komen op korte afstand veel vegetatietypes voor. Ook is water voldoende voorhanden. Door de topografisch hogere ligging was men veilig voor overstromingen van de beek. Vanaf het Neolithicum werden akkergewassen verbouwd. Omdat men in deze tijd nog niet de beschikking had over voldoende mest werden voornamelijk akkers aangelegd op plekken waar de bodem van nature voldoende vruchtbaarheid had en ook met name daar waar de bodem voldoende ontwaterd was. Dit waren veelal de topografisch hogere plekken in het landschap zoals dekzandruggen. De andere primaire levensvoorwaarden zoals water en veiligheid bleven, net als in het Paleolithicum en Mesolithicum, in deze tijd ook nog van invloed op de locatiekeuze voor een nederzetting. De onderzoekslocatie heeft hierdoor een hoge trefkans op het aantreffen van archeologie uit alle perioden.

2.3 Historische situatie

Heythuysen is in het begin van de Late Middeleeuwen ontstaan. Dit valt op te maken uit het naamtype van het dorp: plaatsnamen met de uitgang 'huizen' zouden voornamelijk in de 11e tot 13e eeuw ontstaan zijn (Stoepker 2007). In het onderzoek dat direct ten westen van de onderzoekslocatie is uitgevoerd is een esdek aangetroffen van circa 1 m dik. Dit zou kunnen betekenen dat de kern van Heythuysen voor de stichting van het dorp reeds lange tijd in gebruik zou zijn geweest

⁵Persoonlijke mededeling dhr. A. Gubbels, heemkundevereniging Heitse.

als akker (Stoepker 2007). Zowel op de kaart uit het begin van de 19e eeuw (afb. 8) als op de kaart uit het begin van de 20e eeuw (afb. 9) is op de locatie reeds bebouwing aanwezig. Mogelijk is bij de bouw van deze gebouwen reeds een deel van het bodemarchief vergraven geraakt.

2.4 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

De onderzoekslocatie ligt in het beekdalenlandschap van Midden-Limburg op de overgang van het beekdal van de Tungelroyse Beek naar het hoger gelegen dalvlakteterras met dekzand. Door de ligging op deze landschappelijke overgang heeft de onderzoekslocatie een hoge trefkans op archeologische resten van kampementen van jager/verzamelaars uit de periode Paleolithicum – Mesolithicum. De trefkans zal door de hoge grondwaterstand voornamelijk betrekking hebben op anorganische resten zoals vuursteen, verbrand bo en houtskool. Het complextype en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd. De onderzoekslocatie heeft eveneens een hoge trefkans op sporen van landbouwers uit de periode Neolithicum – Nieuwe Tijd. Uit deze periode kan naast de eerder genoemde archeologica ook aardewerk worden verwacht. Ook hier kan het complextype en de omvang nog niet nader worden gespecificeerd. Op de onderzoekslocatie zijn enkeerdgronden aanwezig. Dit esdek is waarschijnlijk ontstaan vanaf de Late Middeleeuwen, mogelijk zelf de Vroege Middeleeuwen. In het esdek kunnen verploegde resten worden aangetroffen uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd. Onder het esdek kunnen ook sporen uit eerdere perioden worden aangetroffen. De onderzoekslocatie ligt binnen de historische kern van Heythuysen. Dit deel van het dorp is een archeologische monument van hoge waarde. Uit het historische kaartmateriaal kan worden opgemaakt dat de locatie vanaf ten minste het begin van de 19e eeuw bebouwd is geweest. Mogelijk is het bodemarchief bij de aanleg van deze bebouwing reeds verstoord geraakt.

3 Resultaten inventariserend veldonderzoek

3.1 Booronderzoek

Op de onderzoekslocatie zijn tijdens het booronderzoek acht boringen geplaatst. De locaties van de boorpunten wordt weergegeven in afbeelding 10. De resultaten van het onderzoek zijn weergegeven in bijlage 1. Op de onderzoekslocatie werden hoge zwarte enkeerdgronden verwacht. De bodemopbouw op de onderzoekslocatie bestaat globaal uit de volgende opbouw:

- 0–1,1 m –mv: zwak siltig donker grijsbruin tot bruingrijs zand. Deze laag is geïnterpreteerd als esdek (Aan-horizont). Binnen het esdek zijn behalve in boring 8 geen lagen te onderscheiden. In boring 8 zijn twee lagen te onderscheiden. Het esdek is in alle boringen behalve boringen 7 en 8 sterk vergraven. In boringen 1, 2, 5 en 6 is het volledige esdek en mogelijk zelfs een deel van de onderliggende C-horizont vergraven.
- 1,1–1,4 m –mv: zwak tot sterk siltig oranje tot witgeel zand. Deze laag vormt de C-horizont. Binnen deze laag komen in boringen 1, 2, 6, 7 en 8 roestvlekken voor.

boring	diepte boven in cm –mv	diepte onder in cm –mv	vnr	indicatoren	periode	opmerking
1	100	130	1	Aardewerk	LMEA	Elmpter waar, 13e eeuw
1	50	100	2	Bouwmateriaal	(sub)recent	
3	60	80	4	Aardewerk	NT	Roodbakkend, Steengoed, 18e-19e eeuw
4	40	80	3	Bouwmateriaal	(sub)recent	
4	80	110	5	Aardewerk	NT	Steengoed
6	80	100	6	Aardewerk	NT	Roodbakkend
7	40	60	7	Aardewerk	NT	Roodbakkend, 18e-19e eeuw
7	100	120	8	Aardewerk	LMEB	Steengoed, Siegburg drinkschaal, 15e eeuw

Tabel 1 Overzicht van de vondsten.

Het bodemprofiel kan worden geclassificeerd als hoge zwarte enkeerdgrond en komt overeen met het op basis van het bureau-onderzoek verwachte bodemprofiel. Op het terreindeel tussen de bebouwing is het esdek voor een groot deel vergraven. Op afbeelding 11 staan de dikte van het esdek en de diepte van vergraving weergegeven. In boringen 1, 2, 5 en 6 is het volledige esdek en mogelijk zelfs een deel van de onderliggende C-horizont vergraven. Het esdek van boringen 3 en 4 vertoont aan de basis weliswaar kenmerken van verstoring (respectievelijk lichte gele vlekken en veel baksteenfragmenten), maar de verstoring lijkt minder ernstig dan in de andere boringen. Mogelijk is in deze boringen het onderliggende archeologische niveau niet vergraven. Op het achterterrein (boringen 7 en 8) is geen sprake van vergraving van het esdek. De grens van het esdek met de onderliggende C-horizont verloopt in alle boringen scherp. In géén van de boringen is een (restant van) podzolbodem aangetroffen. De aangetroffen roestvlekken onder het esdek doen vermoeden dat er voor de aanleg van het esdek geen sprake was van podzolbodems maar eerder van bekeerdgronden.

3.2 Archeologische indicatoren

Op het voorterrein is in alle boringen (tussen de bebouwing) een grote hoeveelheid baksteen en puin aangetroffen. In het esdek zijn aardewerkfragmenten aangetroffen. Op het achterterrein zijn in boring 7 twee fragmenten aardewerk aangetroffen. De aardewerkfragmenten zijn gedetermineerd door mw. drs. K.L.B. Bosma (ARC bv) (tabel 1). Alle archeologische vondsten zijn afkomstig uit het esdek en vormen een indicatie voor de ouderdom van het esdek. De vondsten binnen het esdek vormen een indicatie dat op de onderzoekslocatie mogelijk een archeologische vindplaats aanwezig is. De vondsten uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd bevestigen de monumentstatus van de onderzoekslocatie. Op het voorterrein tussen de bebouwing is het bodemarchief waarschijnlijk grotendeels vergraven. Op het achterterrein is dit niet het geval, hier is het bodemarchief mogelijk grotendeels intact. Een vervolgonderzoek is noodzakelijk om de aard en omvang van de vindplaats vast te stellen.

4 Samenvatting en conclusie

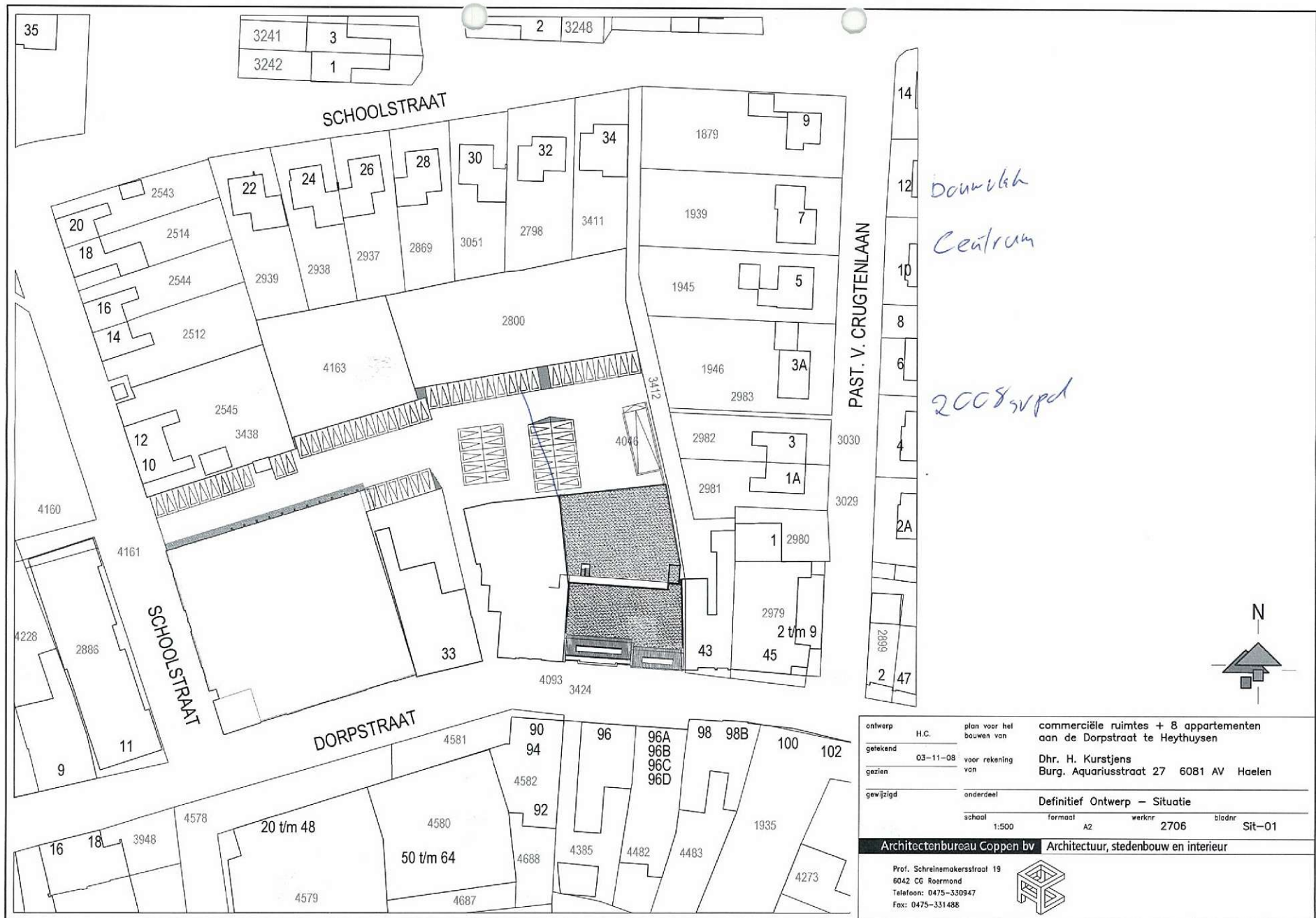
De onderzoekslocatie ligt in het beekdalenlandschap van Midden-Limburg op de overgang van het beekdal van de Tungelroysebeek naar het hoger gelegen dalvlakteterras met dekzand. De onderzoekslocatie ligt binnen het archeologisch monument van hoge waarde dat wordt begrensd door de historische dorpskern van Heythuysen. Door de landschappelijke ligging heeft de onderzoekslocatie een hoge trefkans op archeologica uit de periode Laat-Paleolithicum – Nieuwe Tijd. Op de onderzoekslocatie zijn hoge zwarte enkeerdgronden aangetroffen. Het esdek is op de zuidelijke helft van de onderzoekslocatie sterk verstoord. Op het noordelijk deel is het esdek niet vergraven. In het vergraven esdek op het zuidelijk terreindeel zijn enkele fragmenten aardewerk aangetroffen uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd. Op het noordelijke terrein zijn in boring 7 in het esdek fragmenten aardewerk uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd aangetroffen. De vondsten bevestigen de status als archeologisch monument. Er is op de onderzoekslocatie mogelijk sprake van een archeologische vindplaats. Dit samen met het feit dat de onderzoekslocatie binnen een archeologisch monument ligt, maakt dat een vervolgonderzoek noodzakelijk is. Het vervolgonderzoek heeft als doel om de aard en omvang van de vindplaats vast te stellen.

5 Aanbeveling

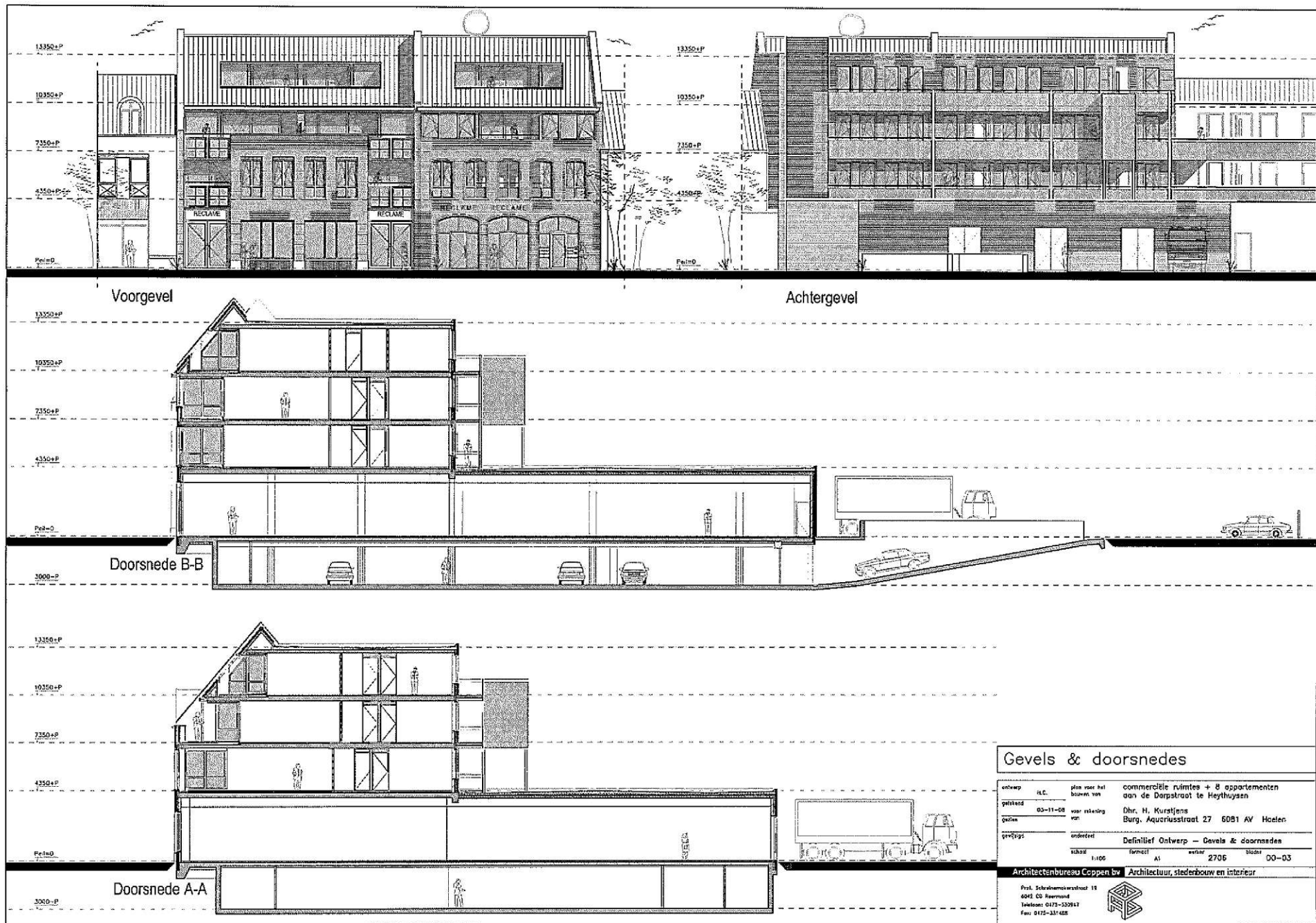
Op basis van de resultaten van het bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek wordt de aanbeveling gedaan dat een archeologisch vervolgonderzoek op de onderzoekslocatie noodzakelijk is. Het vervolgonderzoek kan het beste worden uitgevoerd in de vorm van een proefsleuvenonderzoek (IVO-P). Het proefsleuvenonderzoek dient in eerste instantie te worden uitgevoerd op het noordelijke terreindeel. Ook wordt de aanbeveling gedaan om een kleine proefsleuf op het zuidelijke terreindeel aan te leggen om de mate van verstoring vast te stellen. Voor het proefsleuvenonderzoek is een Programma van Eisen (PvE) noodzakelijk, dat voor aanvang van de werkzaamheden moet worden goedgekeurd door het bevoegd gezag, de gemeente Leudal. De gemeente Leudal bepaalt of er daadwerkelijk een vervolgonderzoek moet worden uitgevoerd. Ook bepalen zij de aard en omvang van het vervolgonderzoek.

Literatuur

- Aa, A.J. van der, 1839–1851. *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, bijeengebragt door A.J. van der Aa, onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden*. Gorinchem.
- Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.
- Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.
- Broek, J.M.M. van den & G.C. Maarleveld, 1963. *The Late-Pleistocene Terrace deposits of the Meuse*. Nederland (Mededelingen Geologische Stichting 16).
- Groot, M. de, 2007. *Evaluatie en Synthese van het sinds 1995 in Limburg uitgevoerde archeologische onderzoek met betrekking tot de Vroege Prehistorie*. Provincie Limburg.
- Hoevenberg, J., 2007. *Evaluatie en Synthese van het sinds 1995 in Limburg uitgevoerde archeologische onderzoek met betrekking tot de Romeinse Tijd*. Provincie Limburg.
- Hoof, L. van, 2007. *Evaluatie van het onderzoek naar de late prehistorie in Limburg sinds 1995*. Provincie Limburg.
- Mulder, E.J.F. de, M.C. Geluk, I. Ritsema, W.E. Westerhoff & T.E. Wong, 2003. *De ondergrond van Nederland*. Utrecht.
- STIBOKA, 1972. *Bodemkaart van Nederland Schaal 1:50.000. Toelichting bij de kaartbladen 57 Oost Valkenswaard en 58 West RoermondWageningen*.
- Stoepker, H., 2007. *Evaluatie en Synthese van het sinds 1995 in Limburg uitgevoerde archeologische onderzoek met betrekking tot de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd*. Provincie Limburg.

Afbeelding 2 | De toekomstige situatie. Bron: Architectuurbureau Coppen BV.

Gevels & doorsnedes

ontwerp	H.C.	plan voor het bouwen van	commerciële ruimtes + 8 appartementen aan de Dorpsstraat te Heythuysen
getekend	03-11-08	voor instelling van	Dhr. H. Kurstjens Burg. Aquariusstraat 27 6081 AV Hoelen
getypt		onderdeel	Definitief Ontwerp – Gevels & doorsnedes
schaal	1:100	formaat	A1
		bladen	2706
		bladzijde	00-03

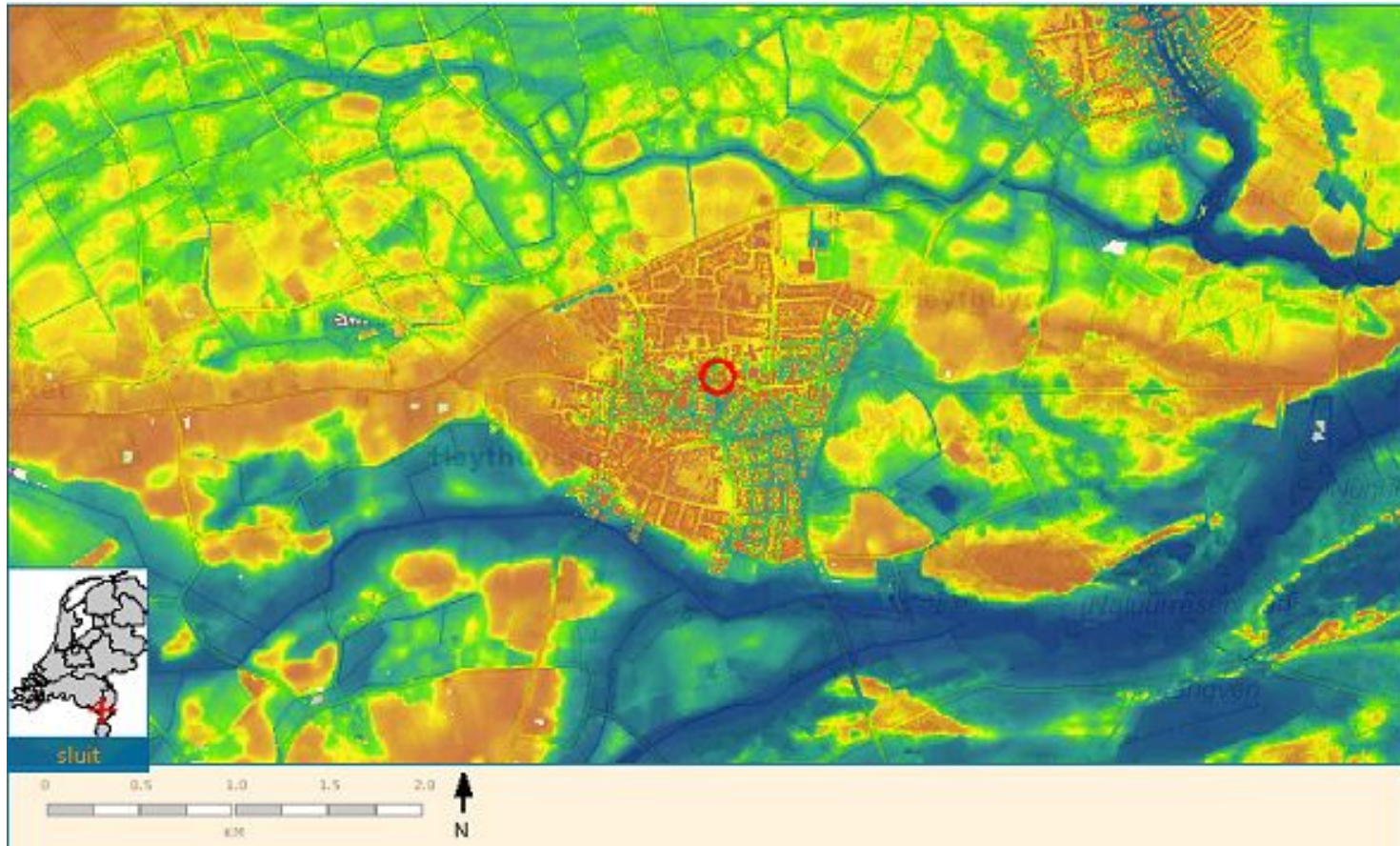
Architectenbureau Coppen bv | Architectuur, stedenbouw en interieur

Prof. Schalkmeestershof 18
6041 CD Beestland
Telefoon: 0175-320917
Fax: 0175-331428

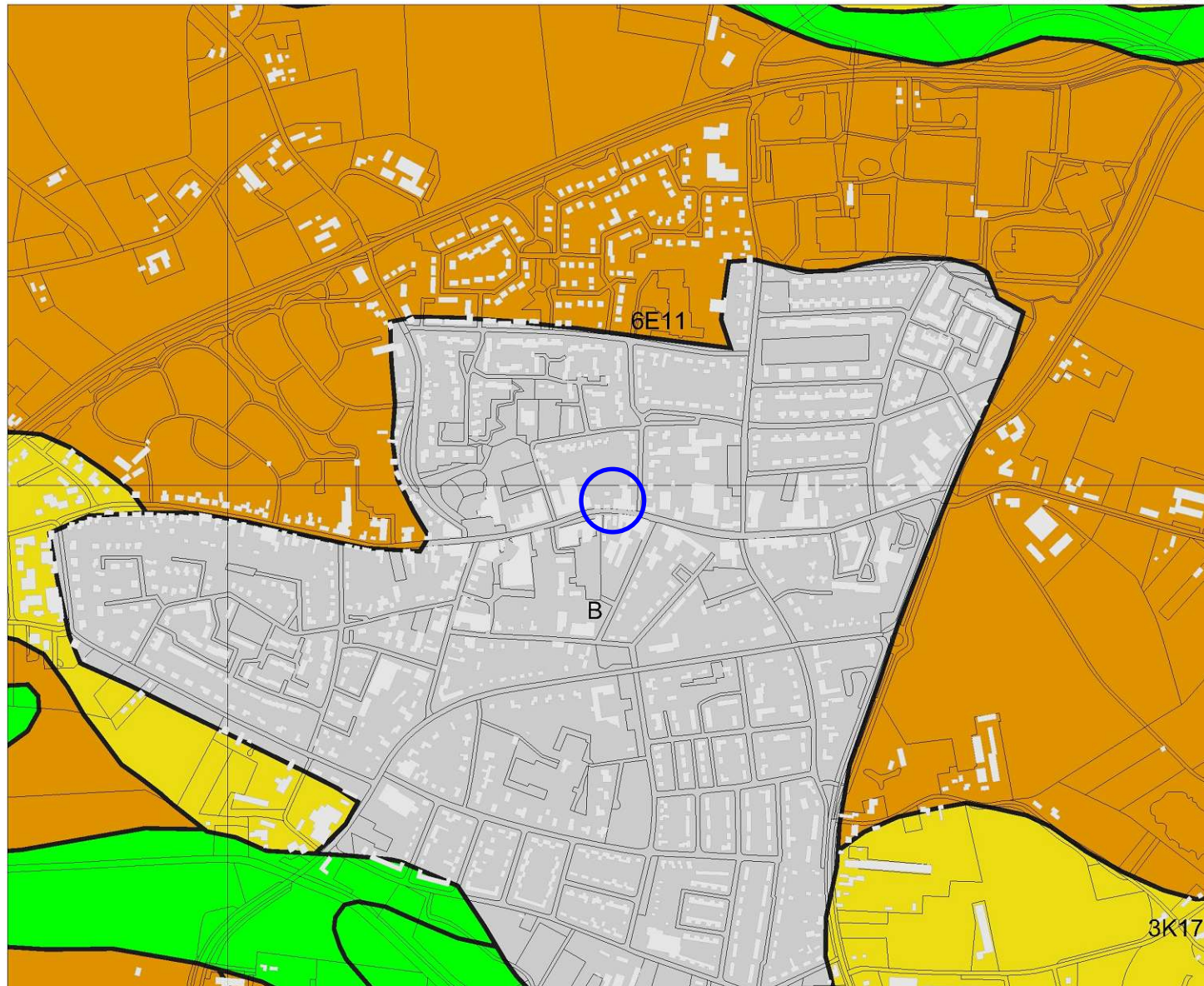
1127061_12706-De-01_m_00-03.dwg

Afbeelding 3 Gevels en doorsnedes. Bron: Architectuurbureau Coppen BV.

Afbeelding 4 Maaiveldhoogte van het plangebied (rood omlijnd). Op de kaart is duidelijk het beekdal van de Tungelroyse Beek. Ook is de ten noorden van het beekdal gelegen geulranddekzandrug te zien. Bron: www.ahn.nl.

191620 / 363291

189638 / 361672

Legenda

- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)
- GEOMORFOLOGIE ((c)Alterra)**
- Wanden
- Hoge heuvels en ruggen
- Terpen
- Hoge duinen
- Plateaus
- Terrassen
- Plateau-achtige vormen
- Waaivormige glooiingen
- Niet-waaivormige glooiingen
- Lage ruggen en heuvels
- Welvingen
- Vlakten
- Laagten
- Ondiepe dalen
- Matig diepe dalen
- Diepe dalen
- Water
- Bebouwing
- Overig (Dijken etc)

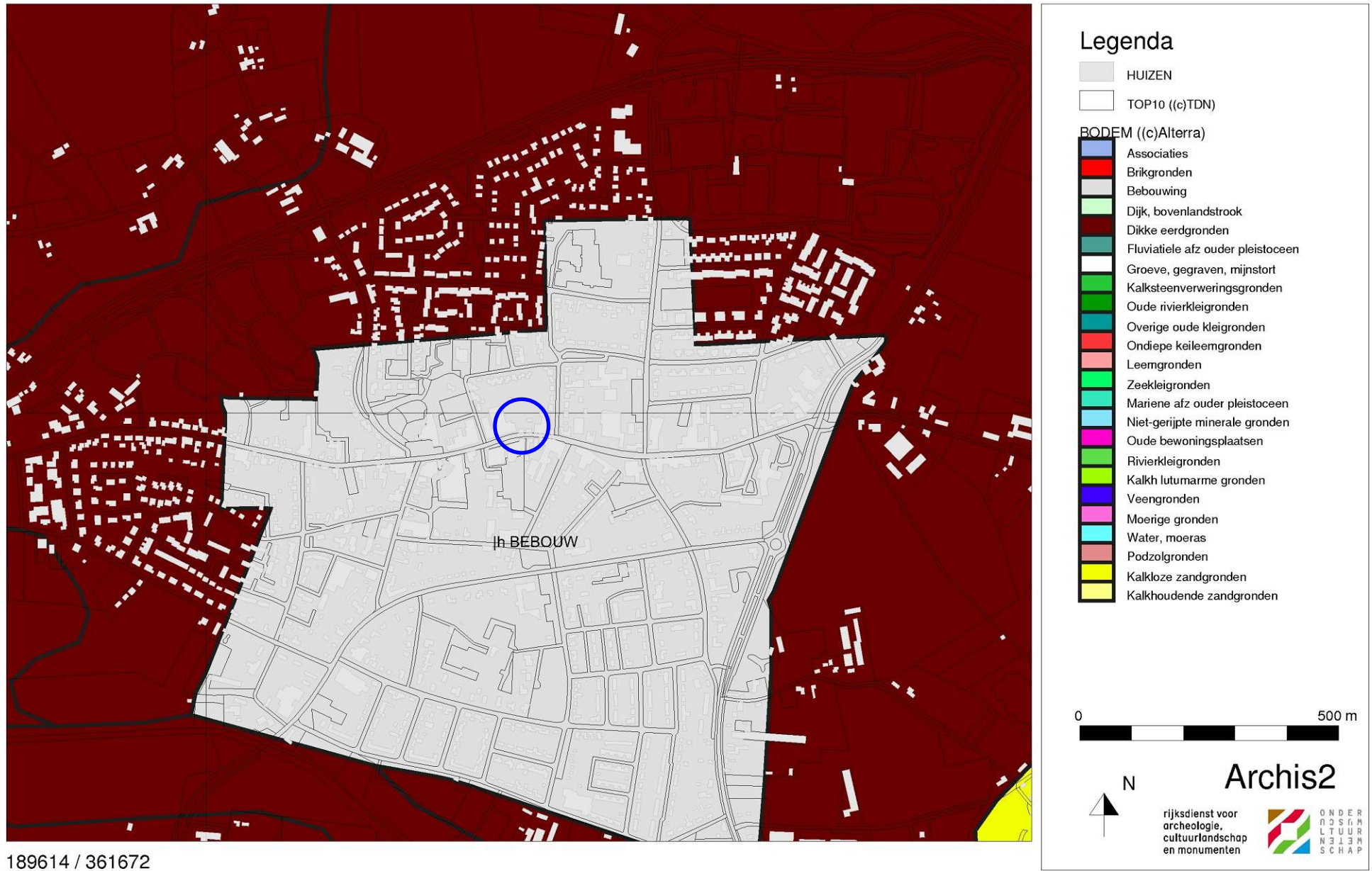
N

Archis2

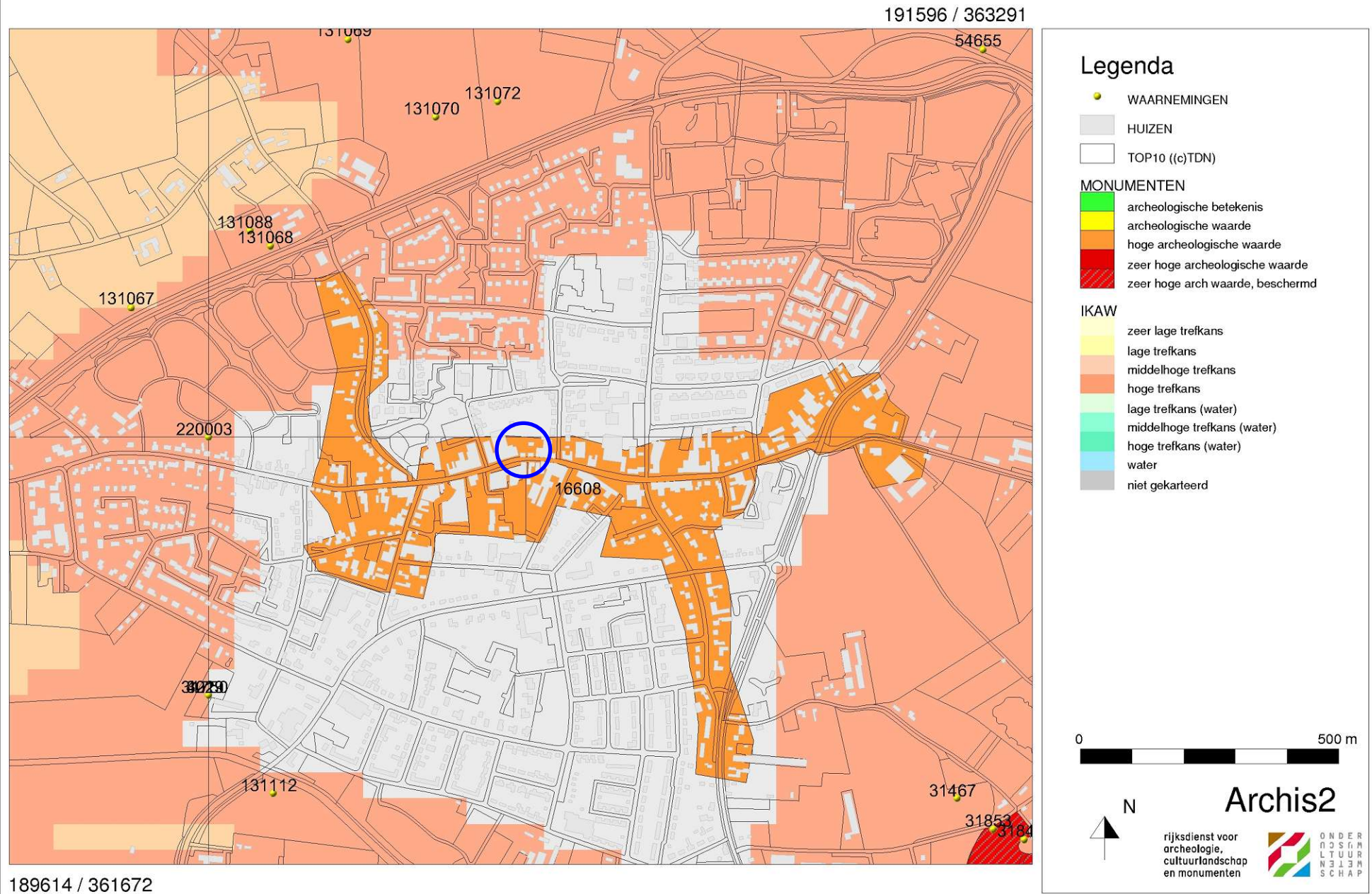
rijksdienst voor
archeologie,
cultuurlandschap
en monumenten

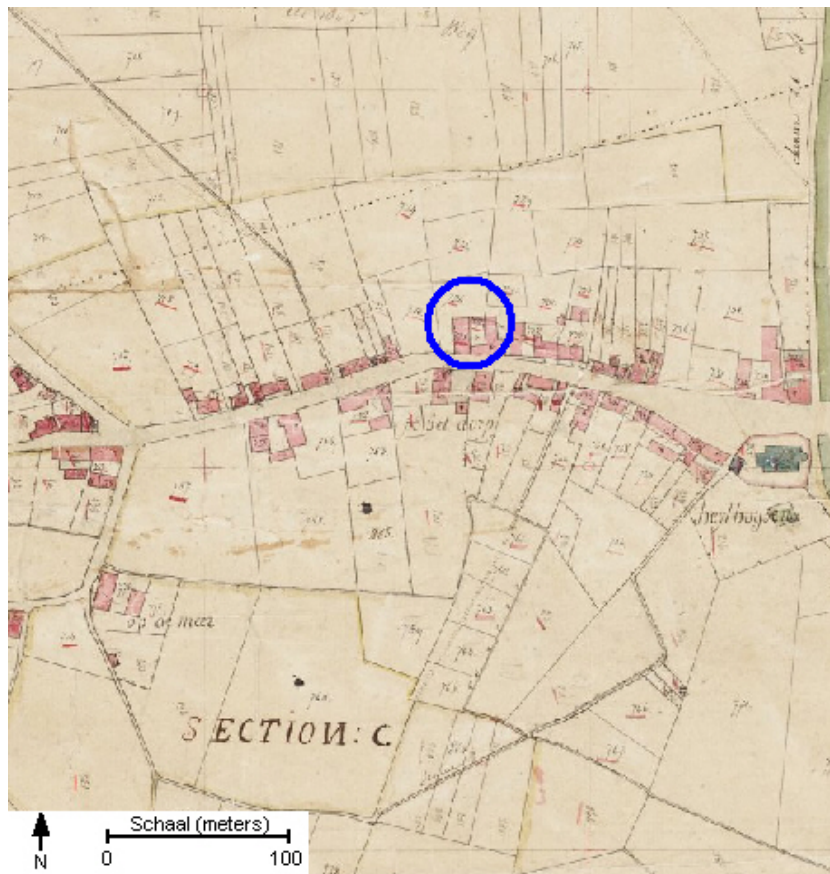
Afbeelding 5 Geomorfologische kaart van de onderzoekslocatie (blauw omlind) en omgeving. Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II.

Afbeelding 6 Bodemkaart van de onderzoekslocatie (blauw omlind) en omgeving. Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II.

Afbeelding 7 Archeologische waarden op de onderzoekslocatie en in de omgeving (blauw omlijnd). Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II.

Afbeelding 8 Een deel van de onderzoekslokatie (omlijnd) op een kadastrale kaart uit het begin van de 19e eeuw. De kaart is noordwest gericht. Bron: www.watwaswaar.nl.

Afbeelding 9 De onderzoekslokatie (omlijnd) op topografische kaart uit het begin van de 20e eeuw. Bron: www.kich.nl.

190695 / 362535

190563 / 362427

Afbeelding 10 Locatie van de boorpunten op de onderzoekslocatie (blauw omlijnd).

190695 / 362535

Legenda

- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)

• 1 Boring

Archis2

rijksdienst voor
archeologie,
cultuurlandschap
en monumenten

190563 / 362427

Afbeelding 11 Aanwezige vergravingen op de onderzoekslocatie (blauw omlijnd). Tussen de haakjes staat respectievelijk de dikte van het esdek (cm) en de diepte van de vergraving per boring weergegeven.

Bijlage 1 Boorstaten

Locatiebepaling	geschat, detailkaart 1:500
Referentievlak	Nieuw Amsterdams Peil
Maaiveldhoogtebepaling	geschat, actueel hoogtebestand
Nauwkeurigheid maaiveldhoogte	50 cm

De volgende afkortingen worden in de boorstaten gebruikt.

grondsoort (onderdeel lithologie)	s2	matig siltig
Z zand	s3	sterk siltig

bijmengsel (onderdeel lithologie)	
s1 zwak siltig	

boring 1 RD-X: 190.616. RD-Y: 362.463. Maaiveld: 28,00. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
80 Zs1	bruingrijs	scherp	Vlekken: licht gevlekt, geel. Archeologische indicatoren: baksteen, weinig. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
100 Zs2	donker grijsbruin	scherp	Bodemhorizont: A, antropogeen. Archeologische indicatoren: (sub)recent bouwmetaal.
130 Zs3	oranje	beëindigd	Bodemhorizont: C, gley. Vlekken: licht gevlekt, grijs. Archeologische indicatoren: Aardewerk, 13e eeuw. Opmerkingen: Elmpter waar.

boring 2 RD-X: 190.623. RD-Y: 362.477. Maaiveld: 28,00. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
30 Zs1	donker bruingrijs	scherp	Bodemkundige interpretaties: bouwvoor.
70 Zs1	geelgrijs	scherp	Bodemkundige interpretaties: vergraven. Opmerkingen: Plastic.
120 Zs1	donker grijsbruin	scherp	Vlekken: matig gevlekt, geel. Archeologische indicatoren: baksteen, weinig. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
140 Zs2	licht geelgrijs	scherp	Bodemhorizont: C. Vlekken: matig gevlekt, oranje.

boring 3 RD-X: 190.631. RD-Y: 362.463. Maaiveld: 28,00. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
40 Zs1	donker bruingeel	scherp	Vlekken: sterk gevlekt, geel. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
60 Zs1	grijsbruin	scherp	Archeologische indicatoren: baksteen, veel. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
80 Zs1	donker grijsbruin	scherp	Bodemhorizont: A, antropogeen. Vlekken: licht gevlekt, geel. Archeologische indicatoren: roodbakend aardewerk, 18e-19e eeuw.
120 Zs1	oranjegeel	beëindigd	Bodemhorizont: C. Archeologische indicatoren: Aardewerk, Steengoed Nieuwe Tijd.

boring 4 RD-X: 190.633. RD-Y: 362.473. Maaiveld: 28,00. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
80 Zs1	geelbruin	scherp	Vlekken: sterk gevlekt, geel. Archeologische indicatoren: puin. Bodemkundige interpretaties: vergraven. Opmerkingen: Zeer veel puin.
110 Zs1	donker bruingrijs	scherp	Bodemhorizont: A, antropogeen. Archeologische indicatoren: baksteen, veel.
140 Zs1	witgeel	beëindigd	Bodemhorizont: C.

boring 5 RD-X: 190.639. RD-Y: 362.483. Maaiveld: 28,00. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
80 Zs1	donker zwartbruin	scherp	Vlekken: sterk gevlekt, geel. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
140 Zs1	licht bruingrijs	gestaakt	Bodemkundige interpretaties: vergraven. Opmerkingen: Gestraakt op tank?.

boring 6 *RD-X: 190.632. RD-Y: 362.487. Maaiveld: 28,00. Boormethode: edelmanboring.*

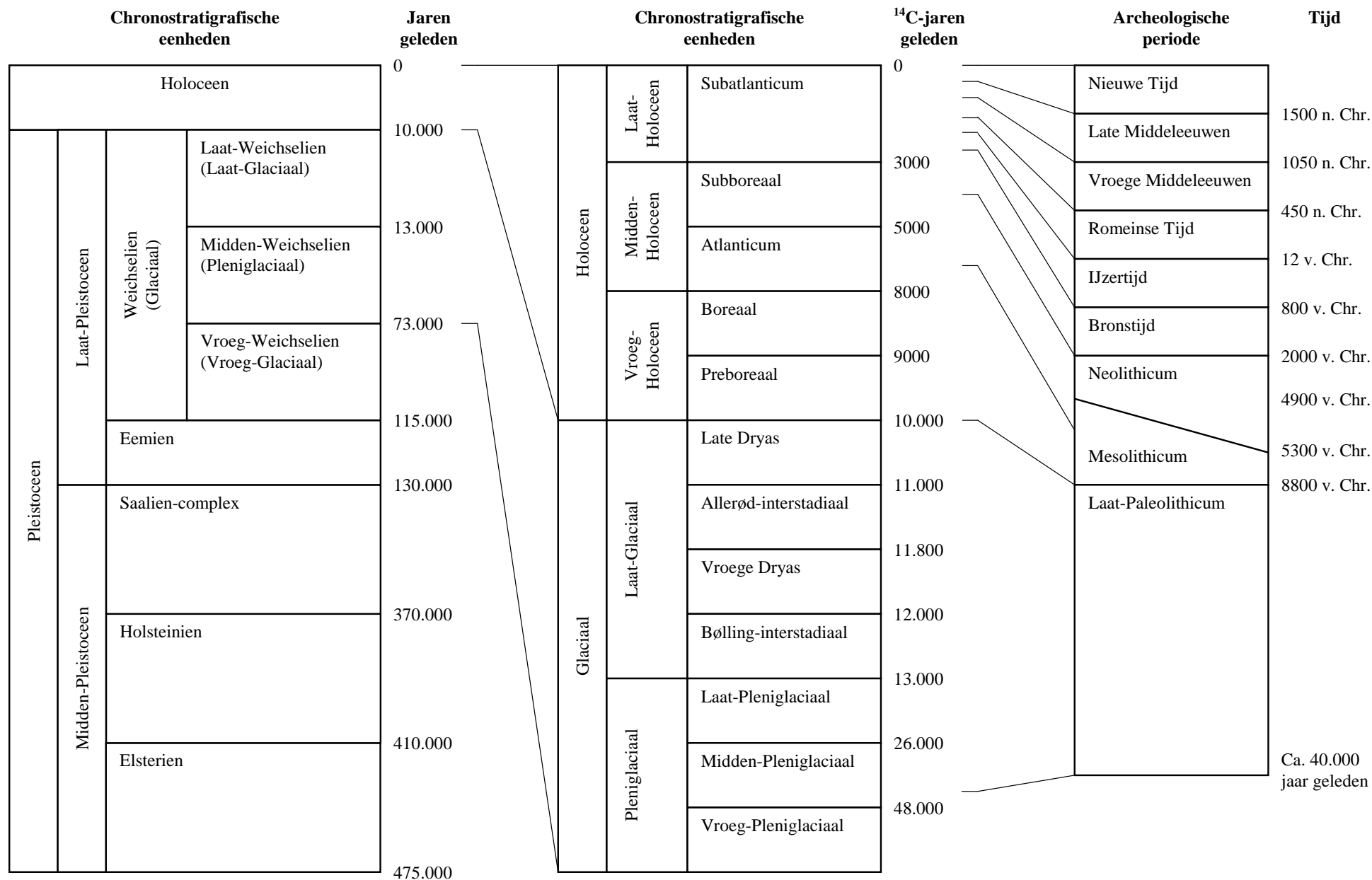
<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
50 Zs1	donker bruingrijs	scherp	<i>Vlekken: licht gevlekt, geel. Archeologische indicatoren: baksteen, weinig. Bodemkundige interpretaties: vergraven.</i>
110 Zs2	donker bruingrijs	scherp	<i>Archeologische indicatoren: baksteen, veel. Bodemkundige interpretaties: vergraven. Opmerkingen: Roodbakkend geglaazuurd aardewerk.</i>
140 Zs3	witgeel	beëindigd	<i>Bodemhorizont: C. Vlekken: matig gevlekt, oranje.</i>

boring 7 *RD-X: 190.633. RD-Y: 362.501. Maaiveld: 28,00. Boormethode: edelmanboring.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
120 Zs1	donker bruin	scherp	<i>Bodemhorizont: A, antropogeen. Archeologische indicatoren: aardewerk. Opmerkingen: AW op 50 en 110 cm-mv.</i>
140 Zs1	grijsgeel	beëindigd	<i>Bodemhorizont: C, gley. Vlekken: matig gevlekt, oranje.</i>

boring 8 *RD-X: 190.617. RD-Y: 362.501. Maaiveld: 28,00. Boormethode: edelmanboring.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
60 Zs1	donker bruingrijs	scherp	<i>Bodemhorizont: A, antropogeen.</i>
120 Zs1	donker bruin	scherp	<i>Bodemhorizont: A, antropogeen.</i>
140 Zs1	witgeel	beëindigd	<i>Bodemhorizont: C, gley. Vlekken: matig gevlekt, oranje.</i>

Afbeelding 12 Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.